

Madridska deklaracija

Prema jednoglasnoj odluci evropskih ministara socijalne zaštite donijetoj u novembru 2001. godine, 2003. godina bit će Evropska godina osoba s invaliditetom.

Što je Madridska deklaracija i što ju veže s Evropskom godinom osoba s invaliditetom 2003?

Kako bi se osigurao konceptualni okvir za djelovanje na svim nivoima u Evropskoj godini osoba s invaliditetom, u toku Evropskog kongresa osoba s invaliditetom, održanom u Madridu 2002. godine, više od 600 sudionika iz 34 zemlje donijelo je Madridsku deklaraciju. Usvojeni tekst je rezultat koncenzusa između European Disability Foruma, španjolske vlade koja je u to vrijeme predsjedala Evropskom unijom i Europske komisije.

Tokom godine, u cijeloj Evropskoj uniji će se izvesti na hiljade događaja kako bi se promovisala prava više od 37 miliona osoba s invaliditetom i podigla svijest o barijerama u društvu s kojima se dnevno susreću ljudi s invaliditetom.

Kao svoje polazište, Madridska deklaracija uzima analizu sadašnjeg stanja osoba s invaliditetom u Evropskoj uniji, koje vrlo često vodi u diskiminaciju, isključenje iz zajednice i siromaštvo. Ona predlaže opću viziju u kojoj osobe s invaliditetom nisu objekti milosrđa i pacijenti, već samostalni građani, posve integrisani u društvo.

Za ostvarenje te vizije, Madridska deklaracija razvija programe i prijedloge za djelovanje u kojima svi relevantni finansijski faktori imaju mogućnost za djelovanje. Lokalne i državne vlasti, organizacije osoba s invaliditetom, poslodavci, mediji, učitelji i profesori, roditelji, te strukture odlučivanja mogu doprinijeti ovom procesu koji će dovesti do stvarne jednakosti za sve osobe s invaliditetom i njihove porodice.

MADRIDSKA DEKLARACIJA (tekst)

NEDISKRIMINACIJA PLUS POZITIVNO DJELOVANJE REZULTIRA UKLJUČENJEM U ZAJEDNICU

Mi, više od 600 sudionika Evropskog kongresa o invaliditetu, održanom u Madridu, toplo pozdravljamo proklamaciju 2003. godine za Evropsku godinu osoba s invaliditetom, koja će kao događaj morati djelovati na podizanju javne svijesti o pravima više od 50 miliona Evropljana s invaliditetom.

U ovoj Deklaraciji smo odredili svoju viziju, koja treba dati konceptualni okvir za djelovanje u Evropskoj godini na evropskom nivou, kao i na nacionalnim, regionalnim i lokalnim nivoima.

Preambula

INVALIDITET JE PITANJE LJUDSKIH PRAVA

Osobe s invaliditetom imaju pravo na ista ljudska prava kao i ostali građani. Prvi član Opće deklaracije o ljudskim pravima kaže: Svi ljudi su slobodni i jednaki u dostojanstvu i pravima. Kako bi se postigao taj cilj, sve zajednice trebaju veličati raznolikosti unutar svojih zajednica i brinuti se kako bi osobe s invaliditetom mogle uživati puna ljudska prava: građanska, politička, ekonomska i kulturna, što je i potvrđeno raznim međunarodnim konvencijama, Ugovorom Evropske unije, kao i u mnogim nacionalnim ustavima.

1. OSOBE S INVALIDITETOM TRAŽE JEDNAKE MOGUĆNOSTI, A NE MILOSRĐE

Kao i druga područja u svijetu, tako je i Evropska unija proteklih desetljeća prošla dug put od filozofije paternalizma prema osobama s invaliditetom do pokušaja njihovog osnaživanja, kako bi stekli kontrolu nad svojim životima. Stari su se pristupi uglavnom temeljili na samilosti i uočljivoj bespomoćnosti osoba s invaliditetom, a ti se stavovi sad smatraju neprihvatljivim. Djelovanje se sad usmjerilo s naglasaka na rehabilitaciji pojedinca kako bi bio sposoban "uklopiti se" u društvo, prema globalnoj filozofiji društva koje se modificira kako bi uključilo i prilagodilo se potrebama svih ljudi, uključujući i onih s invaliditetom. Osobe s invaliditetom traže jednake mogućnosti i pristup društvenim bogatstvima, tj. cjelokupno obrazovanje, nove tehnologije, zdravstvene i socijalne službe, sport i aktivnosti za slobodno vrijeme, potrošačka dobra i usluge.

2. BARIJERE U DRUŠTVU VODE U DISKRIMINACIJU I ISKLJUČENJE IZ ZAJEDNICE

Način na koji su naša društva organizirana, često znači kako osobe s invaliditetom nisu u mogućnosti u potpunosti uživati svoja ljudska prava, da su isključeni iz društva. Statistički podaci pokazuju neprihvatljivo nisku obrazovnu razinu, te razinu zaposlenosti ljudi s invaliditetom. To rezultira, u usporebi s građanima koji nemaju invaliditet, velikim brojem osoba s invaliditetom koji žive u stanju istinskog siromaštva.

3. LJUDI S INVALIDITETOM: NEVIDLJIVI GRAĐANI

Diskriminacija ljudi s invaliditetom koji put temeljena je na predrasudama o njima, no često je prouzročena činjenicom kako su osobe s invaliditetom većinom zaboravljene i ignorisane. To rezultira stvaranjem i pojačavanjem barijera u okolišu i stavovima koje onemogućuju osobama s invaliditetom da zauzmu svoje mjesto u društvu.

4. OSOBE S INVALIDITETOM ČINE DIVERZIVNU GRUPU

Kao i ostale pripadnici društva i osobe s invaliditetom čine vrlo diverzivnu grupu ljudi i samo ona politika koja to poštuje, može uspjeti. Posebno osobe koje su posve ovisne o njezi druge osobe i njihove porodice traže naročitu pažnju društva, jer one su često najzaboravljenije od svih osoba s invaliditetom. Također, žene s invaliditetom, te ljudi s

invaliditetom pripadnici narodnih manjina, nerijetko su suočeni s dvostrukom i čak višestrukom diskriminacijom, a što je rezultat interakcije diskriminacije prouzročene njihovim invaliditetom i diskriminacije zbog njihovog spola ili etničkog porijekla. Za ljude oštećenog sluha raspoznavanje znakovnog jezika je temeljno pitanje.

5. NEDISKRIMINACIJA + POZITIVNO DJELOVANJE = UKLJUČENJE U ZAJEDNICU

Nedavno usvojena Povelja Evropske unije o osnovnim pravima priznaje kako za postignuće jednakosti za osobe s invaliditetom, pravo da ne budu diskriminirane mora biti nadopunjeno pravom za korist iz mjera kojima je namjera osiguranje njihove samostalnosti, integracije i sudjelovanja u životu zajednice. Taj sintetički pristup vodio je Madridski kongres na kojem se okupilo više od 600 sudionika u martu 2002. godine.

Naša vizija

Naša vizija se najbolje da opisati kontrastom između nove vizije i one stare, koju valja promijeniti:

- **NE** osobama s invaliditetom kao objektima milosrđa... **DA** osobama s invaliditetom kao osobama koja imaju prava.
- **NE** osobama s invaliditetom kao pacijentima... **DA** osobama s invaliditetom kao neovisnim građanima i potrošačima.
- **NE** stanju gdje stručnjaci donose odluke u ime osoba s invaliditetom... **DA** neovisnom odlučivanju i preuzimanju odgovornosti osoba s invaliditetom i njihovih organizacija u pitanjima koje se njih tiču.
- **NE** fokusiranju na samo individualne hendikepe... **DA** za eliminaciju barijera, reviziju društvenih normi, politike, kulture i promociji okoliša koji daje podršku i pristupačnost.
- **NE** obilježavanju ljudi kao ovisnima i nezaposlivima... **DA** za naglasak na mogućnostima i pružanju aktivnih mjera podrške.
- **NE** stvaranju gospodarskih i društvenih procesa za nekolicinu... **DA** stvaranju fleksibilnog svijeta za mnoge.
- **NE** nepotrebnom odvajanju u obrazovanju, zapošljavanju i drugim sferama života... **DA** za integraciju osoba s invaliditetom u društveni život.
- **NE** politici za osobe s invaliditetom koja se tiče samo nekih ministarstava... **DA** za uključenje politike za osobe s invaliditetom kao odgovornosti cijele vlade.

ZAJEDNICA KOJA UKLJUČUJE - ZA SVAKOGA

Implementacija naše vizije će biti od koristi ne samo osobama s invaliditetom, nego društvu u cjelini. Društvo koje jedan dio svojih članova isključuje, siromašno je društvo. Djela koja vode prema poboljšanju uslova za osobe s invaliditetom idu k oblikovanju fleksibilnog svijeta za svakoga. ***"Što je učinjeno danas u ime osoba s invaliditetom imat će značaj za sve u sutrašnjem svijetu."***

Mi, sudionici Evropskog kongresa o invaliditetu, održanom u Madridu, dijelimo ovu viziju i tražimo od svih relevantnih financijskih faktora da razmotre Evropsku godinu osoba s invaliditetom 2003. kao početak procesa koji će učiniti viziju stvarnom. 50 milijuna Evropljana s invaliditetom očekuje od nas davanje impulsa procesu koji će to ostvariti.

Naš program za ostvarenje ove vizije

1. ZAKONSKE MJERE

Bez odgode se mora donijeti sveobuhvatno antidiskriminativno zakonodavstvo u cilju otklanjanja postojećih barijera i sprečavanja postavljanja novih barijera, s kojima se ljudi s invaliditetom mogu sresti u obrazovanju, zapošljavanju, kao i pristupu dobrima i uslugama, a koje onemogućuju osobama s invaliditetom postizanje potpunog

sudjelovanja u društvu i nezavisnost. Tačka o nediskriminaciji, član 13 Ugovora Evropske unije, omogućuje to na nivou zajednice, te time pridonosi težnji za Evropom bez barijera za ljude s invaliditetom.

2. PROMJENA STAVOVA

Antidiskriminatorno zakonodavstvo se dokazalo kao uspješno sredstvo prilikom donošenja promjena u stavovima prema osobama s invaliditetom. Međutim, sam zakon nije dovoljan. Bez snažnog angažmana cijelog društva, uključujući ovdje i ljude s invaliditetom i njihove organizacije u osiguravanju svojih prava, zakonodavstvo ostaje samo prazan okvir. Zato je edukacija javnosti važna i kao podrška zakonskim mjerama i u razvijanju razumijevanja za potrebe i prava osoba s invaliditetom, a i za borbu protiv predrasuda i stigmatizacija koji još postoje.

3. SLUŽBE KOJE PROMOVIRAJU NEOVISNO ŽIVLJENJE

Postizanje cilja, jednakog pristupa i sudjelovanja, također traži i da resursi budu usmjereni na takav način kako bi pojačali sposobnosti osoba s invaliditetom za sudjelovanjem, te njihovo pravo na nezavisan život. Mnogim osobama s invaliditetom za svakodnevni život potrebna je pomoć i njega. Službe koje to omogućuju moraju davati kvalitetne usluge, osnovane na potrebama osoba s invaliditetom, moraju biti integrisane u društvo i ne smiju biti uzrokom segregacija. Takva podrška je u suglasju s Evropskim socijalnim modelom solidarnosti - modelom koji priznaje našu kolektivnu odgovornost jednog prema drugome, a posebno prema onima koji trebaju pomoć.

4. PODRŠKA PORODICEMA

Porodice osoba s invaliditetom, posebno djece s invaliditetom i osoba koje su posve zavisne o njezi druge osobe i nisu u mogućnosti same se zastupati, imaju nezamjenjivu ulogu u njihovom obrazovanju i uključenju u društvo. Uzimajući to u obzir, potrebno je da vlasti donesu potrebne mjere za porodice kako bi im se omogućila njihova podrška za osobe s invaliditetom na najpotpuniji način.

5. POSEBNA PAŽNJA ZA ŽENE S INVALIDETOM

Evropska godina je dobra prilika za razmatranje stanja ženâ s invaliditetom s novog gledišta. Isključenje iz društva s kojim se žene s invaliditetom suočavaju ne može se objasniti samo njihovim invaliditetom, nego treba uzeti u obzir i njihov spol. Borba protiv mnogostruke diskriminacije ženâ s invaliditetom treba činiti kombinacija općih mjera i pozitivnih mjera načinjenih u suradnji sa ženama s invaliditetom.

6. UKLJUČENJE INVALIDITETA U DRUŠTVO

Osobe s invaliditetom moraju imati pristup cjelokupnim zdravstvenim, obrazovnim, profesionalnim i socijalnim uslugama, te svim onim mogućnostima koje su dostupne i građanima bez invaliditeta. Implementacija sveobuhvatnog pristupa invaliditetu i osobama s invaliditetom traži promjene u sadašnjoj praksi na nekoliko nivoa. Prvenstveno treba osigurati da službe budu na usluzi osobama s invaliditetom, te koordinirane unutar i između različitih sektora. Potrebe za pristupačnošću različitih grupa osoba s invaliditetom treba uzeti u obzir prilikom planiranja bilo koje aktivnosti, a ne onda kad su planovi već gotovi. Potrebe ljudi s invaliditetom i njihovih porodice variraju i važno je iznaći opsežan odgovor koji uzima u obzir i cijelu osobu i razne aspekte njenog života.

7. ZAPOŠLJAVANJE KAO KLJUČ ZA UKLJUČENJE U ZAJEDNICU

Posebni se napori trebaju poduzeti za unaprjeđenje pristupa osoba s invaliditetom k zapošljavanju, najbolje k općem tržištu rada. Ovo je jedan od važnih načina borbe protiv isključenja osoba s invaliditetom iz zajednice i u promicanju njihovog nezavisnog života i dostojanstva. To zahtijeva ne samo aktivnu mobilizaciju socijalnih partnera, već i državnih vlasti, koje trebaju nastaviti u osnaživanju mjera koje već postoje.

8. NIŠTA O OSOBAMA S INVALIDITETOM BEZ OSOBA S INVALIDITETOM

Godina mora biti prilika za potporu osobama s invaliditetom, njihovim porodicama, njihovim zagovarateljima i njihovim organizacijama u proširenju njihovih političkih i društvenih okvira na svim razinama društva, kako bi mogli sudjelovati u dijalogu s vladama, ući u strukture odlučivanja, te postići napredak u pitanjima jednakosti i uključenja u društvo.

Svako djelovanje mora biti poduzeto u dijalogu i suradnji s relevantnim predstavnicima organizacija osoba s invaliditetom. Takvo sudjelovanje ne smije se ograničiti samo na primanje informacija i pružanje potpore odlukama. Zapravo, na svim nivoima odlučivanja, vlade moraju ustanoviti ili osnažiti postojeće mehanizme za konsultaciju i dijalog koji će omogućiti osobama s invaliditetom da kroz svoje organizacije daju svoj doprinos prilikom planiranja, implementacije, nadzora i ocjenjivanja svake poduzete mjere.

Snažan savez između vladâ i organizacijâ osobâ s invaliditetom osnovna je poluga za najdjelotvorniji napredak jednakih mogućnosti i sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom.

Kako bi se taj proces olakšao, potrebno je kroz dodjelu većih sredstava pojačati sposobnost organizacija osoba s invaliditetom, u cilju poboljšanja njihovog rukovođenja i vođenja projekata. To implicira i odgovornost organizacija osoba s invaliditetom da kontinuirano podižu nivo svoje uprave i zastupanja.

Prijedlozi za djelovanje

Evropska godina osoba s invaliditetom 2003. treba značiti napredak u području pitanja vezanih za invaliditet, a to traži i aktivnu podršku u širokom partnerskom pristupu svih relevantnih financijskih faktora. Zbog toga su i dati konkretni prijedlozi za sve relevantne financijske faktore. Ove akcije trebaju biti poduzete u toku Evropske godine, te nastavljene i dalje; napredak će se procijeniti naknadno.

1. VLASTI EU I NACIONALNE VLASTI U EU I U ZEMLJAMA PRISTUPATELJICAMA

U ovom procesu, vlasti moraju davati primjer i biti prve, a ne biti pasivni promatrači. One trebaju:

- Preispitati sadašnji lokalni i državni zakonski okvir na polju borbe protiv diskriminacijskih primjera u obrazovanju, zapošljavanju, te pristupu robama i uslugama.
- Potaknuti istrage o ograničenjima i diskriminirajućim barijerama koje limitiraju slobodu osoba s invaliditetom u njihovom punom sudjelovanju u društvu, te poduzeti sve potrebne mjere koje će popraviti stanje.
- Preispitati rad služba i sustav pravâ, kako bi se osiguralo da one pomažu i potiču osobe s invaliditetom da ostanu i/ili postanu integralnim dijelovima društva gdje žive.
- Provesti istrage u vezi nasilja i zlostavljanja počinjenih nad osobama s invaliditetom, s posebnom pažnjom na one osobe s invaliditetom koje žive u velikim domovima.
- Osnažiti zakone vezane uz invaliditet kako bi se osiguralo osobama s invaliditetom isto pravo pristupa svim javnim i društvenim objektima kao što imaju i ostali ljudi.
- Svojim aktivnim sudjelovanjem u izradi Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom doprinosti promociji ljudskih prava osoba s invaliditetom bilo gdje u svijetu.
- Kako bi se doprinijelo poboljšanju stanja osoba s invaliditetom u zemljama u razvoju, uključenje socijalne integracije osoba s invaliditetom treba biti jedan od ciljeva prilikom razvoja zajedničke suradnje između pojedinih država u razvoju i Evropske unije.

2. LOKALNE VLASTI

Evropska godina mora se početi događati najprije na lokalnom nivou, gdje su građanima jasni problemi i gdje organizacije osoba s invaliditetom ostvaruju većinu svog djelovanja. Treba činiti maksimalna nastojanja kako bi se fokusirala promocija, sredstva, te aktivnosti na lokalnom nivou.

Lokalni dužnosnici trebaju se pozivati kako bi integrirali potrebe ljudi s invaliditetom u gradskoj i općinskoj politici, uključujući obrazovanje, zapošljavanje, stanogradnju, prevoz, zdravstvene i socijalne službe, imajući pritom na umu različitost osoba s invaliditetom, uključujući, između ostalih, starije osobe, žene i useljenike. Lokalne vlasti trebaju u suradnji s predstavnicima osoba s invaliditetom izraditi svoje lokalne planove za djelovanje vezane uz invaliditet i ustanoviti odbore koji će provoditi aktivnosti tokom Godine.

3. ORGANIZACIJE OSOBA S INVALIDITETOM

Organizacije osoba s invaliditetom, kao predstavnice osoba s invaliditetom, najodgovornije su u postizanju pozitivnih rezultata Evropske godine. One se smatraju ambasadorima Evropske godine za aktivni pristup svim relevantnim financijskim faktorima u predlaganju konkretnih mjera i utemeljenju dugotrajnih partnerstava, tamo gdje ona još ne postoje.

4. POSLODAVCI

Poslodavci moraju pojačati svoja nastojanja kako bi u svoje zaposlenike uključili, zadržali i promovirali osobe s invaliditetom. Također, trebaju svoje proizvode i usluge prilagoditi na način da ovi budu pristupačni ljudima s invaliditetom. Poslodavci moraju preispitati unutarnje funkcioniranje poduzeća kako bi osigurali da ono ni na koji način ne onemogućuje osobama s invaliditetom uživanje jednakih mogućnosti. Udruženja poslodavaca mogu sudjelovati u tim nastojanjima u prikupljanju što je više moguće pozitivnih primjera koji već postoje.

5. SINDIKATI

Prilikom pregovora o granskim ugovorima, te onima u poduzećima, sindikati moraju pojačati svoja nastojanja kako bi se poboljšao pristup i podrška za zapošljavanje osoba s invaliditetom, te osiguralo da ljudi s invaliditetom imaju korist od jednake mogućnosti pristupa izobrazbi i napredovanju. Posebno treba paziti na promicanje sudjelovanja i zastupljenosti radnika s invaliditetom unutar vlastitih struktura odlučivanja, te unutar onih koje postoje u poduzećima i profesionalnim sektorima.

6. MEDIJI

Mediji trebaju stvarati i jačati partnerstva s organizacijama osoba s invaliditetom kako bi se poboljšala slika o ljudima s invaliditetom u masovnim medijima. U medijima mora biti uključeno više informacija o osobama s invaliditetom u cilju postizanja svijesti o ljudskim razlikama. Kad se bave stvarima vezanim za invaliditet, mediji trebaju izbjegavati bilo kakav patronizirajući ili ponižavajući pristup, već se moraju usredotočiti na barijere s kojima se osobe s invaliditetom suočavaju, te na pozitivni doprinos društvu koji mogu dati osobe s invaliditetom kad se barijere jednom prevladaju.

7. OBRAZOVNI SISTEM

Škole trebaju zauzeti vodeću ulogu u širenju poruke razumijevanja i prihvaćanja pravâ osoba s invaliditetom, trebaju pomagati u eliminaciji strahova, mitova i zabluda, te pomagati nastojanja cijele zajednice. Školski resursi moraju biti što razvijeniji i rašireniji, kako bi mogli pomoći učenicima u razvoju osjećaja za individualitet, uzimajući u obzir invaliditet u njima samima ili kod drugih ljudi, te im pomoći u pozitivnom smislu prihvaćati razlike.

Nužno je omogućiti obrazovanje svima, bazirajući se na postavkama jednakosti i sudjelovanja svih. Obrazovanje igra ključnu ulogu u određivanju budućnosti svake osobe; i s osobnog stajališta, kao i sa stajališta društva i stručnjaka. Obrazovni sistem ima biti, u tom smislu, ključno područje u osiguranju osobnog razvoja i uključenja u zajednicu, koje će dati djeci i mladima s invaliditetom neovisnost koliko god je to moguće. Obrazovni sistem je prvi korak prema društvu koje uključuje svaku osobu. Škole, više škole i univerziteti trebaju, među novinarima, oglašivačima, arhitektima, poslodavcima, socijalnim i zdravstvenim radnicima, volonterima i članovima lokalnih vlasti, a u saradnji s aktivistima organizacija osoba s invaliditetom, inicirati predavanja i radionice u cilju podizanja svijesti o stvarima vezanim uz invaliditet.

8. ZAJEDNIČKO NASTOJANJE GDJE SVAKO MOŽE I TREBA DATI SVOJ DOPRINOS

Osobe s invaliditetom traže prisutnost u svim sferama života, a to traži od svih organizacija preispitivanje svog djelovanja, kako bi se osiguralo da osobe s invaliditetom mogu njima pridonijeti svojim radom i imati koristi od njih. Primjeri za te vrste organizacija su: udruženja potrošača, udruženja mladih, kulturna, odnosno vjerska udruženja, te ostale socijalne organizacije koje reprezentiraju specifične grupe građana. Od velike je važnosti i uključenje prostora kao što su muzeji, pozorišta, kina, stadioni, kongresni centri, trgovački centri i poštanski uredi.

Mi, sudionici Madridskog kongresa, podupiremo ovu Deklaraciju i obvezujemo se propagirati ju što je više moguće, kako bi dospjela do najširih slojeva, te ćemo podsticati sve relevantne financijske faktore da podrže Deklaraciju prije, u vrijeme i poslije Evropske godine osoba s invaliditetom.

Podupirući ovu Deklaraciju, mi organizatori izražavamo svoj zajednički dogovor o viziji Madridske deklaracije i obavezujemo se poduzeti akcije koje će pridonijeti procesu koji će donijeti stvarnu jednakost za sve osobe s invaliditetom i njihove porodice.